

*D*E ILLA QUAE DICITUR C. CORNELII
GALLI PAPYRO IN CASTRO PRIMA INVENTA
(*P.Qaşr Ibrîm* 78-3-11, col. I, vv. 2–5)

Abstract:

Several critical observations and notes to the four verses, which have been preserved in full on that papyrus, as well as remarks to the Oxford commentary. Lyne's conjecture to verse 2 is to be accepted. These verses do look ancient, but do not look to be composed by a good poet (let alone Cornelius Gallus).

Keywords:

P.Qaşr Ibrîm 78-3-11, Cornelius Gallus, papyrus Cornelii Galli

I. Papyrus *P.Qaşr Ibrîm* 78-3-11 versus aliquot Latinos prae se ferens, qui vulgo Cornelio Gallo poetae illi elegiaco tribuuntur, hoc praeter alias reliquias integrum continere videtur epigramma:¹

Fata mihi, Caesar, tum erunt mea dulcia, quom tu	2
maxima Romanae pars eris historiae	3
postque tuum reditum multorum templa deorum	4
fixa legam spolieis deiuitiora tueis.	5

2 *tum, Caesar, erunt* Lyne | 3 *eris* Nisbet, Parsons: *erit* MS.

II. Quamquam, ut iam supra scripsi, papyrus illa vulgo dicitur Cornelii Galli, tamen ex mendoso illo 'erit', quod in papyri versu tertio legitur, satis, credo, apparet manum in papyro esse librarii, non poetae. Hoc autem non est putandum parvi, in eo enim nititur quaestio, utrum versus papyri secundus (sive epigrammatis primus) fide sit dignus necne. De hiatu scilicet res est (in verbis his: *tum erunt*),

¹ Textus secundum Hollis 2007: 224.

utrum consulto a poeta sit positus an casu sit ortus ex delicto, quod librario nescio cui excidisset in scribendo.

Quaeritur ergo imprimis, cur is, qui hunc versum scriberet, inciderit in hiatum, quem facillime potuisset evitare, si scripsisset *fata mihi tum, Caesar, erunt* (ut demonstravit Lyne). Sane enim versus elegiacus (et Augustana quidem prope iam aetate!) habet suas componendi et prosodiae leges easque, sive in elegia sive in epigrammate, a satira aut a comoedia aut a didacticis alienas; eoque in elegiacis hiatus poni non solent ideo tantum, quod vulgo fiant in sermonibus. Ratio igitur quaedam ponendi est danda, qua hiatus, quem liber manu scriptus exhibet, defendatur; quod nisi fit, emendatione est opus.²

Hic vero quam solam video huiusce hiatus ratio est haec: cum hiatus numerum versus dactyllici fieri usitatioem, quam si scripseris id quod proposuit Lyne hiatum sublaturus. Nam frequentior (idemque tritior vulgoque iucundior ad aurem) sane est versus hexameter cum una caesura semiquinaria:

fata mihi, Caesar, || tum erunt mea dulcia, quom tu,

quam versus cum caesuris duabus, semiternaria scilicet et semiseptenaria:

fata mihi || tum, Caesar, erunt || mea dulcia, quom tu.

At non est credendum talem morem talemque animi proclivitatem (scilicet inusitatioris caesuras vendendi, pro quibus nisi nudum hiatum nihil mercemur) esse poetae, etiamsi malus fuerit futurus. Nemo enim poetarum vel malorum tantus est, qui adeo reformidet versum tripartitum, ut hunc quovis pacto vitet. Et virorum doctorum pace, ego ne illum quidem ‘Tibullo Propertioque duriorem Gallum’ (quem sic habere videtur Quintilianus *Institutionis oratoriae decimo* [Quint. *Inst.* 10.1.93]) credo fuisse re vera tam crudum. Ex his porro colligi potest papyrus (antiqua sit licet) minus opinione esse fidelem, versum a librario esse depravatum (qui forte etiam ex memoria scripserit, versu ante false memorato ob magnam semiquinariae in litteris frequentiam),³ coniecturam Lyne esse amplectendam.

III. Versus secundi *fata*, de cuius verbi propria significatione inter viros doctos discrepat,⁴ ego quidem crediderim esse ‘vitam futuram’. Nam fata sane sunt ‘casus vitae’, sive praeteritae sive futurae, ut haud exigua arguit exemplorum

² Et notandum Adrianum Hollis 2007: 245 ad hunc hiatum defendendum attulisse exempla ex hexametris: Ennii, Lucilii, Lucretii, Horatii Sermonum. Itemque duo e Vergilio (*Ecl.* 8.11 et *Aen.* 1.405), in quibus uterque hiatus sit in diaeresi. Ex epigrammatis vero aut elegis aut amatoriiis aut generaliter distichis nihil.

³ Nec sane hoc est delicti genus, quod non exciderit vel antiquis, confer etiam gravius illud *CIL* 4.2461 *admiror paries te non cecidisse ruinis* et *CIL* 4.2487 *admiror te paries ...*

⁴ Hollis 2007: 244.

massa.⁵ Sed, ut recte viri docti monent, fatorum vocabulo etiam mors appellatur;⁶ quod cur ita sit facile est intellegere: ‘post fata’ enim, quamvis re vera sit ‘post vitam’, idem tamen per naturam significat quod ‘post mortem’. Ex his rebus, puto, fit, ut duae factiones virorum doctorum, hoc carminis interpretari studentium, videantur ortae atque inter se pugnantes, altera vitae altera mortis. Sed non est de hoc mea sententia pugnandum, quia ex ipsa controversia atque ex eo, quod haec diiudicari nequeat (magno quae adduci possint exemplorum numero pro parte altera utra testantium), id potissimum colligi potest, quamne huiusce vocabuli significationem auctor hoc loco voluerit, non esse satis certum. Quod eundem rursus significat fuisse malum poetam, scribentem contra legem illam Horatianam (Hor. AP 23): *denique sit quodvis, simplex dumtaxat et unum*. Et *fata* illa, de quibus sic discrepat, profecto nihil est hoc loco, quod ‘unum’ dicere possis, ut res ipsa loquitur.

IV. Porro *fata mihi ... tum erunt mea dulcia*: ex his aut *mihi* aut *mea* videtur redundare. Otiosis vero verbis carmina refecire, ut sciunt omnes, malorum est poetarum. Illud *tu* in fine versus secundi (sive epigrammatis primi) positum videtur ἐμφοτικῶς: cum tu nec quisquam alius.

V. Versus tertii *maxima Romanae pars eris historiae*: figurae verborum temporis futuri I significant res omnes eodem actum iri tempore: cum tu eris et ego legam, tum fata mea erunt dulcia. Item credo ex hoc versu colligi posse Caesarem ‘maximam Romanae partem historiae’ nondum esse tempore hos versus scribendi.

VI. Versus quarti *multorum templa deorum*: perlecto Adriani Hollis commentario satis prolixo⁷ atque item commentatione, quam paraverant vv. dd. R.D. Anderson, P.J. Parsons, R.G.M. Nisbet,⁸ nequeo quin mirer aut neminem adhuc hoc animadvertisse, aut quasi rem nullius momenti silentio praeterisse, scilicet in his verbis illud *multorum* esse plane otiosum nec omnino poeta alicuius notae dignum. Nam abunde est (si cui accidit esse poetam) in hoc contextu dicere *templa deorum*. Alioquin inter omnes constat deos Romanis esse multos horumque templa etiam plura, ergo supervacuum est talia ponere in carmine (nisi si in quo philosophice de hac ipsa re disceptatur, scilicet utrum multi sint di an unus quidam); otiosa vero fugiunt poetae, boni quidem.

Et re vera, nemo poetarum Romanorum hoc facere videtur, ut deos sic otiose ‘multos’ dicat. Sola quam mihi contigit invenire analogia legitur in libris Catulli (Catul. 66.9–10): *fulgentem clare, quam multis illa dearum / levia protendens brachia pollicita est*; ubi tamen illud *multis ... dearum*, cum mendosum esse vulgo habeatur

⁵ OLD s.v. 2, 3, 4, 5.

⁶ OLD s.v. 6.

⁷ Hollis 2007: 241–252.

⁸ Anderson, Parsons, Nisbet 1979: 125–155.

(nam inter alia cum Callimachi pugnet verbis his: *πᾶσιν ἔθηκε θεοῖς*, ‘omnibus posuit deis’), corrigitur plerumque, ut sit *cunctis ... deorum*.

Iterum ergo rem habere videmur cum malo poeta, qui orationem misere hiantem resarcire molitur verbis otiosissimis. Aut, fateor, cum librario, quem adeo memoria fefellit, ut illud *multorum* posuerit pro, verbi gratia, ‘magnorum’ (quod epitheton poetae deis saepius tribuunt, cf. Hor. *Epod.* 15.3; Hor. *Serm.* 1.7.33 alique passim).

Quibus tamen dictis nequeo item, quin dicam spolia (in poetico quidem sermone) deponenda videri non in nescio quibus templis nescio quorum deorum (sive multorum sive magnorum), sed imprimis in templo Iovis Optimi Maximi in Capitolio, ut est in Lucani sexto (Luc. 6.260–261): *non tu bellorum spoliis ornare Tonantis / templa potes*. Quod templum sane possit dici ‘templa magnorum deorum’, hoc est Iovis, Iunonis, Minervae.

VII. Versus quinti *fixa*: hoc verbi multas affert viris doctis interpretandi difficultates. Et re vera expectares non ‘fixa’ istic esse scriptum, sed ‘facta’, ad hunc modum: ‘templa deorum facta (esse) legam spoliis divitiora’.⁹ Sane potuit et hic librarius ille noster errare, quandoquidem eum iam bis superius deprehendi suspicabamur. Et fortasse, si totum hunc librum ante oculos haberemus, inveniri posset et causa lapsus perspicua. Heu, non habemus, quare talis emendatio non possit aliter contemplari quam Hauptianus ille Constantinopolitanus.

Tamen notandum eas, de quibus superius scripsi, interpretandi difficultates hanc maxime afferri ob rem, quod illud *fixa* intellegitur quasi acc. pl. neutr. et vocis templorum comes. Quod sequitur, scilicet illud ‘templa deorum legam esse fixa spoliis’, sane non videtur esse Latinum; hinc lacrimae. Sed rem multo faciet Latiniorem, quisquis hoc verbi pro nominativo sg. fem. interpretabitur, et verbum ipsum tali accipiet significatione, quali est illud in hoc Propertiano (Prop. 1.3.19): *et sic intentis haerebam fixus ocellis*. ‘Fixus’, hoc est ‘attonitus et immobilis’.¹⁰

Itaque in papyro nostra ordo sic erit: ‘ego fixa (= attonita et immobilis) legam templa deorum (esse) spoliis divitiora’. Sed hoc profecto significat loqui mulierem.¹¹ Hanc rem tres sequi possunt de horum versuum compositionis ratione coniecturae, inter quas (rebus ut nunc stant stantibus) diiudicari nequit: a) esse hoc loco epigramma integrum quattuor versuum, mulierem scripsisse, ipsam suo iure proque se loqui; b) aliter, totum esse fragmentum longioris carminis amoe-

⁹ Et sane hoc *spoliis*, ne quis ambigat, instrumenti est abl., qui saepenumero iuxta hoc adiectivum ponitur, ut Val. Fl. 5.122: *Gradivo sacer et spoliis ditissimus annis* vel Ov. *Met.* 6.451–452: *ecce venit magno dives Philomela paratu / divitior forma*.

¹⁰ OLD s.v. ‘figo’ 7.

¹¹ Quenam ista mulier, in medio relinquam, sed, si modo papyrus nostra omnino quippiam commune habet cum Cornelio Gallo, naturalis oboritur suspicio hanc esse posse Lycorida ipsam.

baei,¹² in quo quaternos versus elegiacos alternatim canant poeta cum puella sua; c) aliter, versum papyri primum et omnia post versum quintum esse (sive potius fuisse) vel Cornelii Galli elegos inter se nihil coniunctos, versus quattuor in medio (de quibus in hac commentatione dissero) esse, pro eorum miseria, in his spurios.¹³

VIII. Eiusdem versus *legam*: ut interpretes advertunt, quae huiusce verbi sit hoc in loco sententia, incertum.¹⁴ Ego quidem credo hoc accipiendum esse sensu, qui in versibus Caesarem laudantibus mihi videtur acceptissimus, hoc est '*legam* in carmine, quod scriptum erit in triumphum tuum celebrandum'.¹⁵

Sed scrupulus et hic et antecedens (*fixa*) iterum mihi videntur arguere malum poetam, qui invitis Musis cum metro luctatur et, dum laborat esse sive brevis sive prolixus, utique fit obscurus. Nec is esse potest '*Tibullo Propertioque durior Gallus*' (quae censura optima utique poetam significat notae), immo durorum impiorumque versificatorum durissimus; nam sane, cum bonorum poetarum sit lux verborum (cuius rei longum est enumerare exempla), malorum vero obscuritas, quis furor est hos misellos versiculos assignare Cornelio Gallo, quem eximium quidem poetam fuisse nobis tradiderunt veteres? Hos, inquam, quattuor, in quibus aliquot verba ne intellegi quidem in contextu suo possunt (*fata, fixa, legam*)!

Blänsdorf quidem scribit, quae sequuntur: '*Illud mihi ... mea* pleonasticum, hiatus duplexque in clausula monosyllabon (v. 2), notabile quadruplex homoioteleuton (v. 4), sententia in sua structura decurtata usque ad tarditatem (v. 5) (...) signa sunt vetustatis, quae apud Catullum Lucretiumque abunde reperias'.¹⁶ Equidem tamen pro meris verbis enumerata harum rerum (et sic quidem in paucis versibus accumularum!) videre ex Catullo Lucretioque vellem prompta exempla, et praecipue illius '*die bis zur Schwerfälligkeit kompakte Syntax*', quae librorum

¹² Hollis 2007: 242, 248–252.

¹³ De ceteris in papyro quae leguntur versibus, nihil prorsus iudicare ausim, quippe quia adeo sunt mutili, ut eorum vix divinaturus fueris sententiam. Illud tamen forte dicendum puto perlecto Adriani Hollis commentario (praecipue in p. 249) nec simplum nec duplum nec triplum nec quadruplum omnino apud poetas legi, quod haec significat non esse verba poetica (aliter quam simplicem, duplicem, triplicem, quadruplicem). Itaque ego quidem haesitaverim, antequam duplum in elegiacis ceterave per coniecturam reposuerim.

¹⁴ Hollis 2007: 246.

¹⁵ Łukasiewicz 2015: 195 paulo aliter: '*legam* oznacza, moim zdaniem, że Gallus spodziewa się, iż w chwili przyszłych uroczystości w Rzymie będzie przebywał w Egipcie, a wiadomości o przyozdobieniu świątyń rzymskich łupami będą do niego docierały znad Tybru na piśmie' (quod est: '*illud legam* significat, mea sententia, expectare Gallum tempore futuro celebrationis Romanae sese in Aegypto fore, nuntios vero de templis Romae spoliis ornatis a Tiberi ad se per litteras venturos').

¹⁶ Blänsdorf 1987: 48, '*Das pleonastische mihi ... mea*, der Hiatus, und das doppelte Monosyllabon am Verschluss (v. 2), das auffällige vierfache Homoioteleuton (v. 4), die bis zur Schwerfälligkeit kompakte Syntax (v. 5) (...) sind Zeichen archaischen Stils, die sich noch bei Catull und Lukrez beliebig wiederfinden lassen'. Et quam comiter de versu 5 illo non intellegibili!

manu scriptorum corruptelae non alioquin haberentur. Quod nullas cuiquam mea sententia afferre debet difficultates, quippe quia abunde videlicet exempla illa inibi possint reperiri; quare ego quidem miror nimium quantum, cur Blänsdorf ex tanta copia, quantam evidenter sibi collegerit, ut id quod contendit contenderet, protulerit ne unum quidem locum. Dum ergo ea nemo fecerit, ad illa, quae superius rettuli, haec invicem Blänsdorfio responderi poterunt: quod sine demonstrando possit argui, hoc item sine demonstrando posse redargui.¹⁷ Ne illud iam dicam, quod nimis quam obvium videtur, malorum esse poetarum metro exigente curtare sententias usque ad obscuritatem (quod rursus est, cur unum saltem tale exemplum e Catullo promptum videre velim, sane comparandi recensendique gratia).

IX. Eiusdem versus *spoliis ... tuis*: quod ego admiror quoque permoveor neminem adhuc videri advertisse, quodque non est in horum versuum interpretatione praetereundum, illud *spoliis tuis* esse mirum prorsus loquendi genus, si modo, ut haud immerito opinantur viri docti,¹⁸ sint hi versus scripti in Caesaris honorem laudemque. Spolia enim illius sunt, de quo detrahuntur, scilicet victi, non autem victoris, qui detraxit. Proinde ‘spolia tua’ significant ‘spolia quae detrahuntur de te’ (non ‘a te’), ut legitur in Heroidibus (Ov. Ep. 9.113–114): *falleris et nescis: non sunt spolia illa leonis, / sed tua, tuque feri victor es, illa tui*; hoc est, pellis leonina, qua amica tua corpus suum amicit, sunt quidem spolia, sed non tam de leone quam de te detracta.

Contrarium exemplum, ubi scilicet ‘spolia tua’ quis dixisset ‘spolia quae tu detraxisti de hoste’, nullum inveni.

Nunc tantam rem difficillimum est librario assignare vel crudissimo (ut iam taceam de Cornelio Gallo, Servii opinione ‘poeta eximio’¹⁹); nequit ergo quicquam aliud iudicari quam hos versus esse non tam quos malus corruerit librarius, quam in quibus nescio quis desudaverit Volusius. Qui ipse fortasse ‘ex manubiis tuis’ hic voluit, obstante tamen metro (nam manubiarum vox in dactylicis poni nequit) id subdidit, quod sibi proximum videbatur, manifeste nesciens sese ex laude incurere in Caesaris contumeliam, et ex Latinitate in barbarismum.²⁰

X. Ut intellexi, duae nunc videntur esse sectae, quas viri docti, qui huiusce papyri studiis incumbunt, sequantur: altera scilicet esse hos credens versus Corneli Galli, altera hanc scripturam censens totam esse a nostrae aetatis falsario in

¹⁷ Sive vulgo: what can be asserted without evidence, can also be dismissed without evidence.

¹⁸ Hollis 2007: 241; Anderson, Parsons, Nisbet 1979: 141–143, 148–149, 151–152.

¹⁹ Serv. Buc. 10.1

²⁰ Et notandum, si argumenta requirerem hos versus esse a recenti falsario perpetratos, hoc quidem me crediturum fuisse plurimum valere ad causam probandam: est enim talis error (cum nonnullis ceteris) hominis Latinitate poetica parum imbuti. Verum rursus etiam pessimi poetae, quem metrum in alias prorsus, quam quas ille voluerat, avexit oras.

antiquo papyri frustulo fabrefactam.²¹ Ego equidem, cui non datur de papyri aut atramenti aetate iudicare, e sola textus recensione suspicor neutrum esse verum remque, ut saepe fit, in medio esse positam: antiquos esse hos versus, ab antiquo quidem viro compositos, qui tamen non fuisset Cornelius Gallus, magis crassus quidam ipsius imitator (quod est, cur papyrus nomen exhibeat Lycoridis in versu primo). Vel etiam, ut iam superius coniectabam, fortuna iniqua absumptis Galli elegis fortassean donaverit nos quattuor versibus spuriis ab impio quodam versificatore antiquo in eiusdem Galli exemplar intrusis.

Denique fieri et hoc potuit, ut haec charta non ex maiore carminum libro originem duxisset, sed modo usurpata esset ad exercitia pulchre scribendi, quibus artem suam et manum exerceret nescio quis sive scribe (quaestus causa) sive homo privatus (animi causa). Si haec ita fuerint, sane feret nunc illa mixturam carminum nulla re inter se coniunctorum nisi quod in mentem venerint scribenti, et sine discrimine positorum, sive illa sint magnorum poetarum sive minorum sive prorsus sua.

Utique hi quattuor versus soli sunt in papyro, de quibus nescio quid iudicii ferri potest; et nonnulla, quae superius enumerabam, malum arguunt poetam: horum autem vulgus in omni saeculo certe est infinitum; quorum tamen carmina cito aut scombris dant tunicas aut auctoribus suis rogos. Neque item haec charta indigne, mea quidem sententia, in purgamentis est inventa.

Bibliographia

- Anderson, R.D., Parsons, P.J., Nisbet, R.G.M. 1979: 'Elegiacs by Gallus from Qaşr Ibrîm', *Journal of Roman Studies* 69, 125–155.
- Blänsdorf, J. 1987: 'Der Gallus-Papyrus: Eine Fälschung?', *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 67, 43–50.
- Hollis, A.S. 2007: *Fragments of Roman Poetry c. 60 BC–AD 20*, Oxford.
- Łukasiewicz A. 2015: 'Fata mihi Caesar... kilka uwag o Korneliuszu Gallusie', *Wrocławskie Studia Classica* 4, 191–5.

Konrad Kokoszkiewicz
kmmkokoszkiewicz@gmail.com

²¹ Hollis 2007: 241.